

GIÁO DỤC KỸ NĂNG TỰ PHỤC VỤ CHO TRẺ 3-4 TUỔI Ở CÁC TRƯỜNG MẦM NON THÀNH PHỐ THỦ ĐỨC, THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Trương Thúy Ngân*

ABSTRACT

In recent years, a number of preschools in Thu Duc city, Ho Chi Minh city have made great efforts in educating children on self-service skills for 3-4 years old at schools. The education of self-service skills has been integrated by teachers into daily child care and education activities, but mainly aims to provide children with understanding about self-help skills for children. In general, it is more formal than organizing for children to practice and experience skills, therefore, it has not really brought about high efficiency in the process of educating children on self-service skills. In this article, we would like to present some basic measures to organize self-service education activities for 3-4 years old children in preschools in order to achieve efficiency, contribute to improving the quality of child care and education today.

Keywords: *Preschool self-service skills, self-service education for 3-4 years olds in preschools in Thu Duc district, Thu Duc city.*

Received: 16/2/2022 Accepted: 21/2/2022 Published: 25/2/2022

1. Mở đầu

Trong những năm gần đây việc GD kỹ năng sống (KNS) cho trẻ mầm non (TMN) được quan tâm. GD kỹ năng tự phục vụ (KNTPV) được đưa vào chương trình GD MN đối với trẻ từ 12 tháng tuổi đến 6 tuổi. Trong đó hướng dẫn GD KNS cho bậc học MN đã đề cập đến việc thực hiện GD KNTPV cho trẻ MN. Một trong những KNS cần GD cho trẻ ở lứa tuổi MN là KNTPV. KNTPV là biểu hiện năng lực hành động của trẻ dựa trên việc vận dụng kiến thức, kinh nghiệm đã có để chủ động phục vụ cho bản thân trong sinh hoạt cuộc sống và hoạt động, nhờ đó trẻ được hình thành và dần hoàn thiện các KNS nhằm giúp trẻ phát triển tốt về mọi mặt. Tuy nhiên, thực trạng GD các kỹ năng (KN) này ở các trường MN nói chung hay tại TP Thủ Đức, TP Hồ Chí Minh hiện nay còn nhiều hạn chế. Vì vậy, muốn hoạt động này đạt chất lượng tốt hơn, cần có những biện pháp cụ thể, thiết thực và khoa học để góp

phần cải tiến, nâng cao chất lượng GD cũng như tạo “thương hiệu” cho các nhà trường trong bối cảnh hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tầm quan trọng của GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi ở TMN

GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi có ý nghĩa đối với sự phát triển nhân cách của trẻ.

GD KNTPV có mối liên hệ tương hỗ với GD thể chất (GDTC) thể hiện khi trẻ hoạt động tích cực tất cả các quá trình xảy ra trong cơ thể, như quá trình hô hấp, tuần hoàn máu, trao đổi chất được tăng cường, trẻ khỏe mạnh hơn.

GD KNTPV góp phần hình thành những phẩm chất đạo đức như lòng yêu lao động, sẵn sàng tự phục vụ bản thân nói riêng và tập thể nói chung. GD KNTPV có mối quan hệ tương hỗ đến sự phát triển trí tuệ của trẻ. GD KNTPV có mối quan hệ tương hỗ với GD thẩm mỹ. GD KNTPV góp phần phát triển ngôn ngữ cho trẻ: thông qua các hoạt động sinh hoạt trẻ có khả năng lắng nghe, hiểu lời nói và thực hiện đúng. GD KNTPV góp phần phát triển tình cảm và

* Trường Mầm non Hiệp Bình Chánh II, thành phố Thủ Đức, thành phố Hồ Chí Minh

kỹ năng xã hội (KNXH); GD KNTPV chính là phương tiện cần thiết để giúp trẻ tham gia đời sống xã hội thích ứng với môi trường xung quanh:

2.2. Nội dung GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi tại TMN

Căn cứ chương trình GD MN sửa đổi, bổ sung một số nội dung của chương trình GDMN ban hành kèm theo Thông tư số 17/2009/TT-BGDĐT và Thông tư số 28/2016/TT-BGDĐT của Bộ GD&ĐT, KNTPV cần GD cho trẻ 3-4 tuổi gồm những kiến thức, thái độ, hành vi về KNTPV cốt lõi cần hình thành, phát triển cho trẻ MN, nội dung bao gồm:

- Các KNTPV trong sinh hoạt hàng ngày: Tự xúc ăn; Rót và uống nước; Bê ghế; Biết tự cởi, mặc quần áo, đi giày dép; Gấp quần áo; Rửa tay; Lau mặt; Xử lý khi ngáp, hắt hơi, ho; Cách hi mũi hợp vệ sinh; Vệ sinh răng, miệng; Đi vệ sinh đúng nơi quy định, giữ vệ sinh khi tiêu, tiện; Hoạt động ngủ; Hoạt động vui chơi; KN vắt khăn và treo khăn; Không xả rác, bỏ rác vào thùng rác

- Các KNTPV bảo đảm an toàn cho bản thân như: KN đi cầu thang; KN đóng, mở cửa; KN lau chùi nước; Cách sử dụng đồ dùng sắt nhọn...

2.3. Thực trạng GD kỹ năng tự phục vụ cho trẻ 3-4 tuổi tại các trường mầm non TP. Thủ Đức, TP. HCM hiện nay

Trong năm học 2020-2021 từ tháng 3-5/2020, tác giả đã tiến hành khảo sát thực trạng GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi tại các TMN TP. Thủ Đức, TP. HCM bằng phiếu hỏi, với 114 CBQL, GV và 80 trẻ 3-4 tuổi ở 6 TMN trên địa bàn. Kết quả khảo sát cho thấy, bên cạnh những mặt tích cực, vẫn còn tồn tại một số hạn chế sau:

Thứ nhất, đối với nhận thức và tần suất thực hiện của GV về các nội dung GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi: GV đã nhận thấy được sự cần thiết của GD KNTPV cho trẻ song vẫn còn một số GV, chưa hiểu đúng, đầy đủ về các KN thành phần. Một số nội dung GD KNTPV chưa được GV quan tâm GD trẻ thường xuyên. Ngoài ra, CMHS và GV chưa có sự phối hợp chặt chẽ, thường xuyên trong quá trình GD các KN này cho trẻ.

Ngoài ra, GV chưa khai thác được thế mạnh của các biện pháp, hình thức GD KN KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi, đặc biệt là các biện pháp, hình thức có ưu thế trong việc tạo cơ hội cho trẻ được thực hành, trải nghiệm KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi.

Thứ hai, đối với mức độ thực hiện các KNTPV của trẻ: Việc thực hiện KNTPV của trẻ 3-4 tuổi vẫn còn mang tính cảm tính và bị chi phối khá nhiều bởi xúc cảm. Như vậy, trong quá trình tổ chức các hoạt động để GD KNTPV cho trẻ, GV đã sử dụng các biện pháp, hình thức tổ chức, tuy nhiên chưa mang lại hiệu quả cao, chất lượng GD KNTPV ở trẻ còn thấp, còn rất nhiều trẻ chưa có KNTPV. Cần có những biện pháp nâng cao năng lực cho GV về GD KNTPV để tăng cường hiệu quả GD kỹ năng sống cho trẻ 3-4 tuổi.

Từ kết quả khảo sát thực trạng trên cho thấy, vấn đề GD KNTPV cho trẻ MN nói chung, trẻ 3-4 tuổi nói riêng là vấn đề cấp thiết của thực tiễn GDMN hiện nay. GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi chưa đạt hiệu quả cao do nhiều yếu tố ảnh hưởng cả về mặt chủ quan và khách quan. Bên cạnh đó, trong quá trình thực hiện còn gặp một số khó khăn nhất định từ phía GV với các mức độ khác nhau. Vì vậy, cần thiết phải đề xuất các biện pháp GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi ở TMN nhằm nâng cao hiệu quả của việc GD KN này cho trẻ.

2.4. Một số biện pháp GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi tại các TMN TP. Thủ Đức, TP. HCM

2.4.1. Thiết kế hoạt động trong ngày tạo động lực tích cực cho trẻ tự phục vụ mọi lúc, mọi nơi

-Mục đích của biện pháp: TMN nói chung và trẻ 3-4 tuổi thường tiếp thu nhanh nhưng cũng quên rất nhanh nếu việc đó không được diễn ra hàng ngày, thường xuyên, nên rèn KNTPV ở mọi lúc, mọi nơi thông qua mọi hoạt động trong ngày, GV cần đổi mới hình thức tổ chức theo hướng tăng cường cho trẻ rèn luyện thường xuyên, thông qua tổ chức hoạt động trong ngày cho trẻ ở trường MN.

-Nội dung biện pháp: Tiến hành cho trẻ tập luyện ngay sau khi hình thành những biểu tượng KNTPV cho trẻ. GV đánh giá KN của trẻ nếu trẻ thực hiện tốt thì sau đó tổ chức luyện tập

theo nhóm lớp, cá nhân. Trường hợp trẻ chưa nắm được các biểu tượng KN, GV cần cung cấp lại các thao tác KNTPV cho trẻ, sau đó cho trẻ luyện tập.

Luyện tập trong tổ chức chế độ sinh hoạt hàng ngày cho trẻ, tùy thuộc vào giờ hoạt động như giờ đón, trả trẻ; giờ ăn, giờ ngủ, giờ học tập vui chơi, lao động, vệ sinh; hoạt động ngoài giờ học... cho trẻ luyện tập KNTPV phù hợp.

- *Cách thức thực hiện:* Thông qua chế độ sinh hoạt hàng ngày như đón trẻ, ăn uống, vệ sinh, ngủ, vui chơi, học tập... thì GD KNTPV cho trẻ một cách hoàn thiện nhất, đồng thời phối hợp với các hoạt động khác để bổ sung, rèn luyện các KN cho trẻ mọi lúc mọi nơi. Các phương pháp GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi gắn liền với cuộc sống thực tế của trẻ. Để giúp trẻ có KN thì rèn luyện ở trẻ là cần thiết và có ý nghĩa vô cùng quan trọng. GV cần phải căn cứ vào mục tiêu nội dung hoạt động, căn cứ vào KNTPV cần phải rèn luyện và thực hành cho trẻ để lựa chọn PP GD trong các PP sau và vận dụng các PP đó một cách sáng tạo, gồm: *Hoạt động đón, trả trẻ; Hoạt động GD; tổ chức giờ ăn, ngủ, vệ sinh cá nhân; Hoạt động ngoài giờ học.*

2.4.2. *Giao nhiệm vụ và tăng dần độ khó KNTPV cho trẻ trong chế độ sinh hoạt hàng ngày*

- *Mục đích của biện pháp:* GV nắm bắt về khả năng thực lực của trẻ, từ đó giao nhiệm vụ trong KNTPV phù hợp với cá nhân từng trẻ, giúp trẻ tự định hình được nhiệm vụ, công việc mình nên làm, sẽ làm và làm như thế nào để hoàn thành nhiệm vụ được giao. Đồng thời, việc tăng dần độ khó của nhiệm vụ cho trẻ còn là cơ hội để trẻ được thực hành, luyện tập KNTPV bằng những hoạt động cụ thể. GV giúp trẻ tự kiểm nghiệm khả năng của mình, khích lệ trẻ phát huy thế mạnh của mình trong các hoạt động hàng ngày ở trường MN, rèn luyện KNTPV cũng như điều chỉnh thái độ, thái độ, hành vi phù hợp cho trẻ trong hoạt động.

- *Nội dung của biện pháp:* Căn cứ vào nội dung GD KNTPV cho trẻ trong từng giai đoạn phù hợp với trẻ, phù hợp với chủ đề, phù hợp

với điều kiện thực tế của trường, lớp... GV giao nhiệm vụ phù hợp với từng trẻ trong từng hoạt động trong ngày. Căn cứ vào đặc điểm riêng và khả năng của từng trẻ, mức độ KNTPV, thao tác mà trẻ đã có, GV nâng dần yêu cầu nội dung công việc cho cá nhân trẻ tại từng thời điểm, trong từng hoạt động.

- *Cách thức thực hiện:* GV giao nhiệm vụ vừa sức cho trẻ trong các hoạt động hàng ngày, cần gắn nhiệm vụ cụ thể cho trẻ qua những tình huống trong các hoạt động cụ thể trong ngày. Cụ thể: Khi trẻ đến lớp, GV giao nhiệm vụ cho trẻ: con cần làm gì khi vào lớp? Mời con giúp cô chuẩn bị ghế cho các bạn đến muộn để cùng ăn sáng nhé? GV quan sát và khen ngợi kịp thời. Với những trẻ chưa tự làm, thời gian đầu, GV giúp trẻ tùy vào những công đoạn trong qui trình thực hiện để GV hướng dẫn trẻ, không làm thay, làm hộ trẻ những việc mà trẻ có thể làm được. Ví dụ, lúc đầu trẻ chưa tự cởi ba lô, cô có thể cùng trẻ làm nhưng dần dần trẻ tự làm được, cô gợi ý từng bước như: Một tay con cầm giữ một dây của balo và kéo xuống khỏi vai xuống tay và đưa ra khỏi tay; sau đó đổi bên tay kia. Khi trẻ làm thành thạo hơn, GV để trẻ tự làm, gợi ý cho trẻ thông qua câu hỏi gợi ý để tăng dần nhiệm vụ, trách nhiệm cho trẻ. Gồm: *Trong hoạt động học của trẻ; trong hoạt động chơi*

2.4.3. *Phối hợp với gia đình trong việc rèn luyện KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi ở TMN*

- *Mục đích của biện pháp* này là giúp cho GV và gia đình trẻ được thống nhất trong việc GD các kỹ năng cho trẻ. GV và CMHS không ngừng khuyến khích để tạo cho trẻ thói quen tốt dần dần hình thành các KNTPV cho trẻ KNTPV của trẻ chỉ được bền vững khi trẻ có cơ hội được rèn luyện trong hoạt động thực tiễn ở mọi lúc, mọi nơi. Trong thực tiễn GDMN, nếu có sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường và gia đình thì GD sẽ mang lại hiệu quả cao hơn. Điều này sẽ tạo ra sự thống nhất đồng bộ giữa gia đình và nhà trường về mục tiêu, nội dung, phương thức và các điều kiện GD.

- *Nội dung của biện pháp:* GV và nhà trường cần thống nhất với các bậc CMHS về sự cần thiết

phải GD KNS nói chung, KNTPV cho trẻ ngay từ nhỏ. Dựa trên đặc điểm phát triển của trẻ 3-4 tuổi và nhiệm vụ GD KNS nói chung, KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi trong chương trình GDMN để xác định mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức, đánh giá hoạt động GD KNS nói chung, KNTPV phù hợp với trẻ 3-4 tuổi nói riêng. Từ đó xác định vai trò, nhiệm vụ của gia đình trong việc tạo cơ hội cho trẻ được trải nghiệm, rèn luyện những KNTPV cho trẻ trong cuộc sống hàng ngày ở gia đình.

- *Cách thức thực hiện:* GV lập kế hoạch GD KNTPV cho trẻ vào đầu năm học về các nội dung phối hợp với CMHS trong năm học. Thông báo đến kế hoạch chi tiết đến CMHS và phối hợp thực hiện: i) Trong buổi họp CMHS, GV cần nêu lên quan điểm GD của nhà trường là để trẻ tự làm tất cả các việc mà trẻ có thể làm, GV chỉ hỗ trợ khi trẻ thật sự gặp khó khăn, trẻ làm đổ thức ăn ra bàn sẽ phải tự lau, GV sẽ hướng dẫn, có thể là trẻ lau dơ, GV sẽ phải lau lại, nhưng trẻ phải được trải nghiệm - được thể hiện khả năng của bản thân, điều đó sẽ giúp trẻ tự lập hơn, tự tin bước ra nhưng môi trường sống khác; ii) GV tuyên truyền về tầm quan trọng, một số phương pháp GD KNTPV cho trẻ thông qua bản tin lớp, nhóm lớp Zalo. Giúp cha mẹ trẻ nhận thức được sự cần thiết phải GD kỹ năng tự phục vụ cho trẻ ngay từ nhỏ. Trên cơ sở đó hợp tác với GV chủ nhiệm trong việc rèn luyện KNTPV cho con em mình theo yêu cầu của nhà trường; tạo cơ hội cho trẻ tự làm lấy những công việc phù hợp với khả năng của trẻ để tự phục vụ cuộc sống của bản thân, không làm thay con em mình những công việc mà trẻ có thể tự làm được; động viên, khen ngợi kịp thời những việc trẻ tự làm được phục vụ cho cuộc sống của bản thân, hướng dẫn trẻ một cách khéo léo để trẻ tự tin điều chỉnh hành vi việc làm khi trẻ chưa có KN trong công việc TPV; iii) Thường xuyên trao đổi thông tin giữa GV và CMHS, GV cần tìm hiểu thông tin về trẻ từ phía CMHS...

Ngoài việc tìm hiểu từ phía CMHS, GV cần thường xuyên phản hồi thông tin về trẻ cho CMHS nắm được, trò chuyện trực tiếp hoặc gửi

hình ảnh, đoạn clip các việc con tự xúc cơm ăn, con tự vẽ tranh, con cất dọn đồ chơi sau khi chơi xong, ngược lại CMHS cũng phản hồi những hình ảnh của con em mình đã làm được ở nhà... tạo ra mối quan hệ chặt chẽ giữa nhà trường và gia đình trong CS& GD trẻ..

3. Kết luận

Hoạt động GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi tại các TMN TP. Thủ Đức, TP. HCM trong thời gian vừa qua đã đạt được những kết quả tích cực, tuy nhiên vẫn còn một số hạn chế cần được khắc phục, cụ thể: các hoạt động GD KNTPV cho trẻ ở TMN chưa có sự đầu tư, chưa có những biện pháp phù hợp GD KNTPV cho trẻ. Nguyên nhân không chỉ do những yếu tố khách quan về CSVC, trang thiết bị đồ dùng đồ chơi phục vụ cho chăm sóc - GD trẻ còn thiếu thốn, không đáp ứng được yêu cầu khi tổ chức các hoạt động GD... mà phần nhiều do yếu tố chủ quan từ phía GV và CBQL: đó là về nhận thức và phương pháp, biện pháp tổ chức quản lý và GD... dẫn đến KNTPV của trẻ 3 - 4 tuổi còn nhiều hạn chế. Những biện pháp trên sẽ là cơ sở thực tiễn quan trọng, định hướng cho các trường thực hiện hoạt động trên một cách đúng đắn, phù hợp hơn để công tác GD KNTPV cho trẻ 3-4 tuổi ở các TMN đạt hiệu quả cao nhằm nâng cao chất lượng CS- GD cho trẻ ở các TMN trên địa bàn.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2012), *Thông tư số 17/2009/TT-BGDĐT về ban hành Chương trình GD mầm non*, Nxb GD Việt Nam. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2015), *Công văn số 463/BGDĐT-GDĐT về hướng dẫn triển khai thực hiện GD KNS tại các cơ sở GDMN, GDPT và GDĐT*. Hà Nội
3. Hồ Lam Hồng (2006), *Rèn cho trẻ KNTPV*, Nxb Văn hóa. Hà Nội.
4. Lê Bích Ngọc (2013), *Giáo dục KNS cho trẻ mẫu giáo*, Nxb ĐHQG Hà Nội.
5. Hoàng Thị Phương và cộng sự (2018), *Tổ chức hoạt động GD theo hướng trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non*, Nxb ĐHSP. Hà Nội